

COMENTARIU LA ARISTOTEL, MET., V(Δ), 7

SIR W.D. ROSS

„Ființa” (cap. 7)

1017a7. „Este” poate fi (1) prin accident.

(a) Cel drept este muzician,

(b) omul este muzician,

(c) muzicianul este un om,

13. (a) pentru că amândouă sunt accidente ale aceluiași subiect, iar acesta *este*;

(b) pentru că predicatul este un accident al subiectului, iar subiectul *este*;

(c) pentru că subiectul este un accident al predicatului, iar predicatul *este*.

22. (2) Felurile ființei prin esență corespund formelor de desemnare (categorii), substanță, calitate, cantitate, relație, acțiune, pasiune, loc, timp;

27. orice predicție precum „omul este plimbându-se” se poate aduce la forma „omul se plimbă”.

31. (3) „Ființa” înseamnă câteodată adevăr, „ne-ființa” falsitate, de exemplu accentuatele „Socrate *este* muzician”, „diagonala *nu este* comensurabilă cu latura”.

35. (4) „Ființa” înseamnă ambele posibilități, ființa în potențialitate sau ființa în actualitate;

b6. această distincție se aplică substanței la fel de bine ca și altor lucruri.

1017a7-b9. Aceleași patru sensuri ale „ființei”, (1) το κατα συμβεβηκος¹, (2) τα σχηματα της κατηγοριας², (3) το ως αληθες³, (4) το δυναμει και εντελεχεια⁴, reapar în E, 1026a33-b2. (2), (3) și (4) apar în Θ, 1051a34-b2, N, 1089a26-28, cf. Α, 1069b27.

7-22. Pentru το ον ... το ... κατα συμβεβηκος cf. E, 1026b2-1027b16. Discuția despre ființa prin accident din acest pasaj răspunde direct celei despre unitatea accidentală din 1015b17-34.

10-13. παραπλησιως λεγοντες ωσπερι ... ουτω δε και κτλ., un exemplu de „structură binară”, la fel de des precum ωσπερ la Aristotel. Cf. A, 983b16n.

15. το μεν se referă la τον λευκον μουσικον η τουτον λευκον, **16.** το δ’ la τον ανθρωπον οταν μουσικον λεγωμεν. Cele trei moduri ale ființei prin accident menționate în ll. 8-10 și din nou în 20-22 sunt următoarele: - X este în mod accidental Y când (1) Y este un accident al lui X, (2) X este un accident al lui Y, sau (3) X și Y sunt accidente ale lui Z. (2) și (3) se bazează în mod evident pe (1), iar (1) el însuși se bazează pe faptul că X *este* într-un sens neaccidental. La această folosire populativă a lui „este”, Aristotel adaugă în ll. 18, 19 o folosire existențială

¹ Toate notele aparțin traducătorului; sensul potrivit accidentului.

² Sensul conform figurilor categoriei.

³ Sensul ca adevărat.

⁴ Sensul ca potență și act.

a lui, „ne-albul este”. Aceasta, totuși, poate fi ușor adusă la forma copulativă „non-albul este existent”, care se bazează pe „ceva care există este ne-alb”, la fel precum „albul este om” se bazează pe „omul este alb”; or (dacă preferăm s-o punem astfel), se bazează pe „o oarecare substanță este existentă și non-albă” precum „albul este muzician” se bazează pe „omul este alb și muzician”.

21. η οτι αυτο κτλ., „sau pentru că acela căruia îi aparține ca un accident cel căruia el însuși îi este predicat, el însuși există”. „Muzicianul este un om” presupune existența omului.

23-30. Până acum Aristotel a examinat το ον το κατα συμβεβηκος⁵, adică ființa care este implicată în propoziția precum „omul este un muzician”, adică ființa care nu este altceva decât un accident și care poate fi pur și simplu conexiunea temporară între subiect și atribut. Acum el se ocupă de το ον το καθ' αυτο⁶, care trebuie, dacă opoziția este să fie una în sens propriu, să însemne că ființa este o conexiune necesară. Acest sens al ființei, precum „ființa accidentală”, va fi capabilă să fie ilustrată prin propoziții. Patru feluri de propoziții arată o asemenea conexiune - în care în fiecare dintre ele este predicat despre un subiect definiția sa, genul său, diferențele sale, sau proprietățile sale. Acum „ființa esențială” este spusă ca să cadă sub genuri care sunt fie identice cu, fie corespund categoriilor. Dar propozițiile în care subiectul aparține unei categorii, iar predicatul alteia, nu se vor lăsa ușor încadrate într-o clasificare corespunzând categoriilor; nici conexiunea subiectului cu predicatul nu va fi într-un asemenea caz în cel mai direct sau esențial mod. Acum, când predicatul este o proprietate a subiectului, subiectul și predicatul pot fi în categorii diferite, iar acesta nu este tipul de propoziții pe care-l are în vedere Aristotel. Din nou, când predicatul este o diferență a subiectului, ei pot să fie în categorii diferite - diferența unei substanțe, de exemplu, este o calitate (1020a33); deci asemenea propoziții nu sunt cele avute în vedere aici. Iar unde predicatul este definiția subiectului, aceeași dificultate apare la fel de mult precum cea în care diferența este inclusă în definiție. Singura propoziție în care prin natura situației subiectul și predicatul trebuie să fie în mod clar în aceeași categorie este cel în care predicatul este genul subiectului. Acestea, prin urmare, sunt propozițiile pe care le are Aristotel în vedere. Ființa *per se* este asertată în tot atâtea diferite feluri câte categorii sunt (Il. 22-24). Altfel spus, dacă examinăm propozițiile în care A este spus *a fi* și în care B este genul lui A, trebuie să știm că ființa care este implicată are înțelesuri diferite potrivit categoriei căreia subiectul și predicatul îi aparțin. „Omul este un animal”: „este” are înțelesul potrivit categoriei căreia îi aparțin termenii pe care-i conectează. „Albul este o culoare”: aici „este” are un înțeles diferit. Acum, dacă luăm oricare dintre aceste propoziții și ducem întrebarea „ce este așa și așa” cât de departe se poate în direcția generalității, vom ajunge la una sau alta dintre cele zece feluri supreme. „Omul este un animal. Animalul este o ființă vie. O ființă vie este o substanță”. „Albul este o culoare. Culoarea este o calitate”. Nu putem merge mai departe. „Ce este substanța?” Putem doar să spunem că aceasta este un fel de entitate, iar acesta este singurul lucru pe care putem să-l

⁵ Ființa prin accident.

⁶ Ființa prin sine.

spunem și despre calitate. Astfel, ființa esențială are zece înțelesuri ultime sau nuanțe corespunzând celor zece feluri ultime ale lucrurilor care sunt.

Concepția despre categorii ca ultime tipuri de răspunsuri la întrebarea „ce (adică ce fel de lucru) este așa și așa” este cel mai bine exprimat în *Top.*, 103b27-37: δηλον δ' ἐξ αὐτῶν ὅτι ὁ τοῦ τι ἐστὶ σημαίων ὅτε μὲν οὐσίαν σημαίνει, ὅτε δὲ ποιόν, ὅτε δὲ τῶν ἀλλῶν τίνα κατηγορίων. ὅταν μὲν γὰρ ἐκκειμένου ἀνθρώπου φη τοῦ ἐκκειμένου ἀνθρώπου εἶναι ἡ ζῶον, τι ἐστὶ λέγει καὶ οὐσίαν σημαίνει· ὅταν δὲ χρώματος λευκοῦ ἐκκειμένου φη τὸ ἐκκείμενον λευκὸν εἶναι ἡ χρῶμα, τι ἐστὶ λέγει καὶ ποιόν σημαίνει ... ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀλλῶν· ἕκαστον γὰρ τῶν τοιούτων, εἴαν τε αὐτοῦ περὶ αὐτοῦ λεγῆται εἴαν τε τὸ γένος περὶ τούτου, τι ἐστὶ σημαίνει⁷.

Aristotel face în mod nenesesar obscur ceea ce înțelege el dând propoziții (1017a27-30) în care nu asertează deloc ființa esențială. „Omul este sănătos”, „omul este mergând”, „omul este tăind” sunt propoziții pur accidentale exact precum „omul e muzician”. Dar aceste propoziții servesc la fel de bine dorinței de a ilustra punctul său de vedere din acest moment - anume că „este” își ia nuanța de la termenii pe care-i conectează. „Omul este mergând” nu înseamnă nimic mai mult sau mai puțin decât că „omul merge”; felul de ființă care este implicat poate fi aflat numai, și asta în mod complet, luând în considerare termenii conectați de ea. De la ocurențele din aceste exemple, Maier trage concluzia (*Syll. des Ar.*, II, 2, 328, n. 1) că prin neglijență Aristotel asociază categoriile în mod exclusiv cu ființa esențială. El reține că repartizarea ființei potrivit categoriilor se face clar direct din clasificarea acesteia în esențială și accidentală. Dar este foarte improbabil că o asemenea afirmație importantă (care se repetă în E, 1026a34-36: ὦν ἐν μὲν ἦν τοῦ κατὰ συμβεβηκός ... παρὰ ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ σχήματα τῆς κατηγορίας) să fie cauzată de neglijență. Este mult mai probabil, în maniera în care Aristotel folosește un exemplu care, în timp ce ilustrează punctul său de vedere imediat, umbrește înțelegerea sa principală. Accidentele, fără îndoială, cad în interiorul categoriilor (*Top.*, 103b23-25), categoriile incluzând tot ceea ce este. Dar categoriile sunt cele mai generale răspunsuri posibile la întrebarea „ce este așa și așa *per se*” și în acest sens ele sunt felurile ultime ale ființei *esențiale*.

Pare surprinzător că Aristotel, în timp ce se oprește asupra celor două sensuri principale ale copulei „este” - aceea în care se indică respectiv ființa accidentală și esențială - trebuie să nu spună nimic despre „este” existențial, care cu toate acestea este presupusă în contul ființei accidentale (τῶ ὄντι συμβεβηκε I. 16, cf. II. 19, 20, 21). Rațiunea este că, deși din punct de vedere logic „este” existențial trebuie să fie distinctibil de cel copulativ, din punct de vedere metafizic el nu este. A fi este fie a fi o substanță, sau a fi o calitate, sau a fi altele dintre categorii, pentru că nimic nu poate fi fără a fi într-un fel.

⁷ Aristotel, *Top.*, I(A), 9, 103b27-37 (trad. n.): „Este prin sine evident că ceea ce înseamnă ceea ce este [ceva] înseamnă fie substanța, fie calitatea, fie una dintre celelalte categorii. Într-adevăr, când se are în vedere un om se are în vedere că este un om sau un animal, se spune ce este și înseamnă substanță; dar când se are în vedere o culoare albă se are în vedere că este albă sau o culoare, se spune ce este și înseamnă o calitate ... Deopotrivă și despre celelalte [categorii], căci pentru fiecare dintre celelalte de același fel, fie că despre el se spune el însuși, fie genul acestuia, înseamnă ce este.”

Apelt merge, totuși, prea departe când tratează doctrina categoriilor ca fiind în mod esențial o clasificare a sensurilor copulei „este” (*Beitr. zur Gesch. d. gr. Phil.*, 106-131). Pasajul prezent, care este poate cel pe care se bazează cel mai mult, presupune doctrina categoriilor și deduce din aceasta existența corespunzând sensurilor ființei esențiale, care este o formă a ființei copulative - *επει ουν των κατηγορουμενων τα μεν τι εστι σημαίνει, τα δε ποιον ... εκαστω τουτων το ταυτο σημαίνει* (II. 24-27).

23. *τα σχηματα της κατηγοριας*⁸. Fraza are ocurențe de asemenea în E, 1026a36, Phys., 227b4, iar la singular în 1016b34, I, 1054b29. În 1024b13 avem *σχημα κατηγοριας του οντος*⁹, în Θ, 1051a35 *τα σχηματα των κατηγοριων*¹⁰.

25-27. Întreaga listă a celor zece categorii se găsește doar în *Cat*, 1b25-27, *Top.*, 193b20-23. Lista prezentă de opt este cea comună, cf. *An. Post.*, 83a21, *Phys.*, 225b5, iar liste mai scurte sunt încă mai comune.

31-35. Pentru το ον ως αληθες¹¹ cf. E, 4, Θ, 10.

Cazurile în care ființa înseamnă adevăr și non-ființa falsitate sunt amândouă distinse de sensurile accidental și esențial al ființei. Apoi, evident, o sentință ordinară de tipul „A este B” greu poate fi folosită pentru a ilustra acest al treilea sens din moment ce trebuie să fie o instanță între sensul esențial și cel accidental. Ceea ce vrem este o propoziție în care adevărul sau falsul altei propoziții este stabilit, iar asemenea propoziții le găsim în acea formă „A este B”, „A nu este B”, unde propoziția ordinară este pronunțată ca adevărată sau falsă. Că acest lucru este ceea ce are în minte Aristotel, este indicat de către poziția autoritară a lui *εστι, ουκ εστι* în II. 33-35.

Avem „ființa ca adevăr”

(a) *επι καταφασεως*¹², unde o propoziție afirmativă este declarată adevărată, precum „Socrate *este* muzician”;

(b) *επ’ αποφασεως*¹³, unde o propoziție negativă este declarată adevărată, precum „Socrate *nu este* non-stălp”;

și „ne-ființa ca falsitate”

(a) *επι καταφασεως*, unde o propoziție afirmativă este declarată falsă, precum în „diagonala unui pătrat *nu este* comensurabilă cu latura”;

(b) *επ’ αποφασεως*, unde o propoziție negativă este declarată falsă, precum în „pătratul prin diagonală *nu este* non-comensurabil cu pătratul prin latură” (Aristotel nu ilustrează acest caz).

35. *συμμετρος*¹⁴ pentru *ασυμμετρος*¹⁵ citit de Bz. este cerut de sens și deplin confirmat de către Alexandru.

35-b9. Pentru το ον δυναμει και εντελεχεια¹⁶ cf. Θ, passim.

⁸ Figurile categoriei.

⁹ Figura categoriei ființei.

¹⁰ Figurile categoriilor.

¹¹ Ființa ca [ceva] adevărat.

¹² În afirmație.

¹³ În negație.

¹⁴ Comensurabil.

¹⁵ Incomensurabil.

Aici există o dificultate în ceea ce privește clasificarea lui Aristotel a sensurilor ființei. În timp ce primele trei sensuri par a răspunde celor trei tipuri de judecată,

- (1) A este (accidental) B,
- (2) A este (esențial) B,
- (3) A *este* B (= este adevărat că A este B),

al patrulea nu răspunde unui tip de declarație coordonat cu acestea, ci celor două sensuri în care fiecare dintre ele trebuie luată (το μὲν δυνάμει ρητον το δ' εντελεχεια των ειρημενων τουτων).

1017b1. ρητον a cauzat multe dificultăți editorilor. În altă parte în Aristotel cuvântul apare doar în înțelesurile obișnuite de „stabil, fixat”, ceea ce nu poate fi înțelesul de aici. În afară de aceasta, nu este satisfăcător să înlături cuvântul, din cauza aparițiilor sale în toate manuscrisele și ca variantă în Alexandru și Asclepius, și nu a fost sugerat niciun motiv plauzibil pentru introducerea sa sau că este neautentic. Pare mai degrabă posibil să fie reținut, iar el face construcția mult mai naturală (pentru că το ειναι σημαινει και το ον το μὲν δυνάμει το δ' εντελεχεια των ειρημενων τουτων nu este ușor să fie explicat). „Ființa sau «este» înseamnă, în plus, că unele dintre lucrurile pe care le-am numit (adică cele din judecățile care stau sub ființa accidentală, ființa esențială și ființa ca adevăr) *pot fi spuse* în virtutea unei potențialități (rezidente în subiect), altele în virtutea unei actualități”.

traducere de Șerban N. Nicolau

¹⁶ Ființa în potență și în act.